

EDUCAR LA PARAULA, EDUCAR LA MIRADA

ANTONI BOSCH I VECIANA

Professor de l'Institut Superior de Ciències de la Religió de Vic

Transitar per la vida i orientar-s'hi demana un esforç constant d'interpretació de la realitat. Interpretar pertoca de ple a l'ésser humà: *som* en la mesura que interpretem tot allò que tenim al davant. És així com comprendre el món i comprendre'ns a nosaltres mateixos en el món resulta del tot indefugible. Només si donem sentit a tot el que tenim al davant i a tot allò que ens afecta i dotem també de significació per al nostre present allò que ens ha estat transmès, podrem esdevenir homes i dones d'avui.

Allò que ens permet conformar la realitat que tenim al nostre davant i constituir-la en món, un món per a nosaltres, és sens dubte la paraula. La paraula ens fa possible dir el món, ordenar-lo en aquest dir-lo i dotar-lo de significació. Per això la paraula ens humanitza, i ho fa en tant que ens permet entendre el món i entendre'ns a nosaltres mateixos, i en aquest entendre i entendre'ns es possibilita el nostre desplegament humà. Demanar-se pel sentit de les grans paraules (*Món, Home, Déu, Temps, Vida, Mort, Paraula*, etc.) és situar-se en l'àmbit de la significació i, per tant, dotar de sentit la pròpia existència humana, tant individualment com col·lectivament. En efecte, cadascú de nosaltres es conforma d'acord amb el seu bagatge de significacions i d'acord amb el bagatge que li ha estat transmès a través de la seva pròpia cultura. Una cultura transmet als seus homes i a les seves dones el sentit de les grans paraules, les quals constitueixen el gruix significatiu de la tradició transmesa i articulen tant la col·lectivitat (comunitat de sentit) com les diverses individualitats (singularitat de sentit).

El nostre és un present en el qual la paraula ha anat perdent gruix, ha anat perdent sentit. Les grans paraules, el sentit de les quals només pot ser explicitat com a narració -paraules, doncs, que necessiten espai i temps per a ser dites significativament-, no només han perdut gruix de significació, de sentit, sinó que lentament podrien acabar essent endreçades en els prestatges de l'oblit. Parlem en el nostre present de «crisi de les narracions». Aquesta «crisi de les narracions» és un dels esdeveniments que a finals del segle XX percebem d'una manera més transparent, tot i que fou ja una crisi anunciada a finals del segle XIX per poetes, novel·listes i filòsofs (Beaudelaire, Kierkegaard, Nietzsche, Kafka, etc.). En perdre les grans paraules la seva significació més primigènia i adoptar només sentits reduïts -que, d'altra banda, són d'un extraordinari profit en l'àmbit de les ciències empíriques-, es percep una buidor de sentit que afecta directament la cultura humana i el mateix ésser humà de tots els homes i de totes les dones els quals, en l'actualitat, vivim immersos en un món de presses, món al qual li resulta difícil trobar espais i temps per a dir i escoltar les narracions rebudes i les narracions creades. Sense paraules que narrin el món perdem l'orientació que ens permet precisament situar-nos en el món. Aquest desemparaulament té fortes repercussions en la salut humana. Quan les paraules no signifiquen gairebé res ni, en conseqüència, ens possibiliten orientar-nos en el món, aleshores perdem el sentit de nosaltres mateixos: no sabem qui *som*. Aquest isolament ens angoixa, afecta la nostra salut. La pèrdua de la capacitat narrativa per part del subjecte humà suposa la pèrdua de la seva estabilitat humana. I aquest fet és d'unes conseqüències imprevisibles. Ens cal educar-nos en la paraula, ens cal educar-nos en l'aprendre a dir i a escoltar. Una paraula que necessita

de temps i de silencis per tal de ser dita, narrada i escoltada.

No podem, però, ni dir ni narrar ni escoltar si no ens deixem captivar per la realitat que tenim al nostre davant i al nostre voltant i ens hi adrecem amb una mirada serena i aguda. La mirada és el que ens permetrà articular després el llenguatge. Per veure-hi cal mirar. Les paraules ens transmeten les mirades d'homes i dones que han significat el món. Educar la mirada esdevé avui per avui una de les tasques més urgents i apassionants d'aquesta necessària orientació enmig del present. La mirada en tant que contemplació del món demana no tenir pressa per a la paraula: una paraula rabent pot ser tan sols una mirada massa accelerada del món. La paraula com a narració del món vol ser gestada calmosament: una llambregada aborta la paraula.

La pau de la mirada reposada i el caminar lent de les paraules ens oferiran un món més humà, on seran possibles els encontres de mirades i de paraules. La mediterrània ens brinda, en aquest racó de món, l'*eros* de la mirada i de la paraula. En mirar i en emparaular la realitat del nostre present ens serà possible dialogar la mirada i la paraula percebudes i narrades. Els poetes de la imatge i de la paraula ens mostren sovint el gest de la mirada i gest de la paraula. Ells són mirada i són paraula. Recordem, a tall d'exemple, la mirada i la paraula poètiques de les obres *Todo sobre mi madre* d'Almodóvar i *Solas* de Benito Zambrano. A l'altre extrem: el món de Kosovo. Cal mirar i emparaular Kosovo de nou. On hi manca la paraula, s'hi nega la vida: la mort és la patència d'una mirada que ni diu, ni narra, ni escolta. Els ulls oberts dels morts diuen d'una mirada negada, d'una paraula emmudida.

Educar la paraula, educar la mirada. Educar-nos en la paraula, educar-nos en la mirada. Vet aquí un repte de la humanitat humanitzador.

Publicat al 9 Nou (curs 1998-99)

Publicat revista Vida (curs 1999-2000)